

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра економіки підприємства

Ткачук В.В.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання практичних занять та самостійної роботи

з навчальної дисципліни « Управління підприємством:
конкурентоспроможність підприємства»

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за освітньою програмою «Економіка підприємства» спеціальності

051 Економіка

Кам'янець-Подільський, 2026

УДК 378.147.091.33-027.22:658(075.8)

ББК 65.29я73

Методичні рекомендації до виконання практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Управління підприємством: конкурентоспроможність підприємства» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Економіка підприємства» спеціальності 051 Економіка денної форми навчання. [Електронне видання] / укл. Ткачук В. В. Кам'янець-Подільський :К-ПНУ, 2026. 56 с.

Укладач:

Ткачук В.В., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка кандидат економічних наук, доцент,

Рецензенти:

Марусей Т.В., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Рудик В.К., доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та електронних платіжних систем Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»

Мороз М.А., директор приватного підприємства «Пан Будівельник»

Методичні рекомендації до виконання практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Управління підприємством: конкурентоспроможність підприємства» призначені для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Економіка підприємства» спеціальності 051 «Економіка». Їх мета полягає у наданні студентам чіткого алгоритму виконання практичних завдань з дисципліни «Управління підприємством: конкурентоспроможність підприємства»; формуванні системи знань щодо особливостей організації, функціонування та управління підприємствами методичними рекомендаціями до їх розв'язання, що сприяє успішному закріпленню теоретичних знань, що, без сумніву, відповідає нормативним вимогам до процесу підготовки бакалаврів за напрямком «Економіка» в сучасних умовах. Методичні рекомендації дозволяють студентам самостійно розв'язувати практичні завдання.

Затверджено на засіданні кафедри економіка підприємства

Протокол № 4 від «17» квітні 2026 року.

Мета: доведення до студентів основи підприємства, з точки зору, конкурентної боротьби його конкурентоспроможність. Вона визначає життєздатність підприємства, результати його виробничо-збутової діяльності в умовах ринкової конкуренції.

Оскільки конкуренція примушує підприємства всіх форм власності постійно відслідковувати зміни попиту та пропозиції, вартості матеріальних ресурсів, зменшувати витрати на виробництво, покращувати якість своєї продукції та послуг, що реалізуються на ринку, підвищувати свою конкурентоспроможність.

Методологія вивчення дисципліни будується на взаємозв'язку теоретичних питань, практичних навичок, які студенти отримують у результаті лекційних та практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи.

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.

Загальні компетентності:

ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 02. Здатність зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 04. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 05. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 06. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 07. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 09. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.

ЗК 10. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 12. Навички міжособистісної взаємодії.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 01. Здатність виявляти знання та розуміння проблемпредметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.

СК 02. Здатність здійснювати професійну діяльність у відповідності з чинними нормативними та правовими актами.

СК 04. Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

СК 06. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

СК 07. Здатність застосовувати комп'ютерні технології та програмне забезпечення з обробки даних для вирішення економічних завдань, аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів.

СК 08. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудова відносин.

СК 09. Здатність прогнозувати на основі стандартних теоретичних та економетричних моделей соціально-економічні процеси.

СК 10. Здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів.

СК 11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.

СК 12 Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

СК 13. Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.

СК 14. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища водній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

Відповідно до освітньої програми «Економіка», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

ПРН 05. Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).

ПРН 10. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники, які характеризують результативність їх діяльності.

ПРН 14. Визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.

ПРН 15. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.

ПРН 17. Виконувати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем в одній або декількох професійних сферах з врахуванням ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

ПРН 19. Використовувати інформаційні та комунікаційні технології для вирішення соціально-економічних завдань, підготовки та представлення аналітичних звітів.

ПРН 22. Демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами, та невизначених умовах.

Практична робота №1

Тема «Теоретичні основи конкурентних відносин»

План практичного заняття

- 1. Конкуренція: сутність і види.**
- 2. Еволюція поглядів на конкуренцію.**
- 3. Конкуренція як рушійна сила ринку.**
- 4. Види конкурентної поведінки.**

Питання на самостійне вивчення

1. Функції конкуренції як економічної категорії.
2. Підходи до класифікаційних ознак економічної конкуренції.
3. Прийоми цінової та нецінової конкуренції.
4. Елементи механізму конкурентної боротьби.
5. Конкуренція й підприємство.
6. Стратегія конкуренції на основі прогнозування дій підприємств.
7. Що таке «економічна конкуренція»?
8. Перерахуйте умови виникнення конкуренції.
9. Що виступає об'єктом конкуренції?
10. Що виступає предметом конкуренції?
11. Наведіть визначення конкуренції у трактуванні Закону України «Про захист економічної конкуренції».
12. Перелічіть функції конкуренції на ринку.
13. Охарактеризуйте сутність алокаційної функції конкуренції.
14. Назвіть економічні теорії, завдяки яким сформовано сутність поняття конкуренції.
15. У якій теорії вперше визначено конкуренцію як механізм, що сприяє вирішенню проблеми економічної результативності та є рушійною силою прогресу?
16. У працях якого вченого конкуренція розглядається як прояв ефективного використання конкурентних переваг підприємством?

17. За якої теорії конкуренція розпочинається на етапах проектування нових потреб суспільства?

18. Розкрийте сутність теорії інтелектуального лідерства.

19. За якими ознаками класифікуються види конкуренції?

20. Які чотири типи ринків виділяють економісти?

21. Наведіть приклади чистої монополії в економіці.

22. Як класифікуються ринки за критерієм законодавства?

23. Охарактеризуйте форми конкуренції та наведіть приклади.

24. Назвіть форми цінової та нецінової конкуренції.

Охарактеризуйте їх.

25. Перелічіть засоби, які використовують в умовах цінової та нецінової конкуренції.

Теми рефератів

1. Теоретичні аспекти вивчення сутності конкуренції.

2. Конкуренція на ринку: функції, види, форми.

3. Конкуренція як цивілізована форма боротьби за існування навітчизняному ринку товарів і послуг.

4. Види конкуренції та їх особливості в Україні.

5. Правові засади економічної конкуренції як об'єкта державногерегулювання.

6. Засоби цінової та нецінової конкуренцій у господарській діяльності підприємств.

Тестові завдання

1. Основними завданнями сучасних підходів до дослідження теорії конкуренції є:

1) виявлення конкурентних переваг країн і компаній;

2) аналіз виробничого потенціалу підприємства;

3) аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства.

2. Д. Рікардо визначені такі елементи теоретичної концепції конкуренції, як:

- 1) ресурсний підхід;
- 2) теорія порівняльних переваг;
- 3) підхід, який базується на конкурентному позиціюванні;
- 4) динамічний підхід до розвитку здібностей компанії.

3. Теорії досягнення лідерства на ринку розроблені:

- 1) М. Портером;
- 2) І. Шумпетером;
- 3) Дж. М. Кларком.

4. Формування теорії конкуренції виокремлює такі етапи:

- 1) створення теорії монополістичної і недосконалої конкуренції;
- 2) формулювання ролі конкуренції та умов моделі досконалої конкуренції;
- 3) збагачення теорії конкуренції ідеями про необхідність використання інновацій;
- 4) визначення умов виникнення конкуренції та її роль у розвитку виробництва;
- 5) завоювання лідируючих позицій на сучасних і майбутніх ринках.

5. За ступенем інтенсивності конкуренція може бути:

- 1) помірною;
- 2) запеклою;
- 3) привабливою.

6. Оберіть теорію, в якій не враховуються ознаки конкуренції:

- а) теорія абсолютних переваг;
- б) теорія конкурентних переваг;
- в) анатомічна теорія;
- г) еволюційна теорія.

7. У якій теорії запропоновано вважати, що конкуренція повинна розпочинатись на етапах проектування нових потреб суспільства?

- а) теорії абсолютних переваг;
- б) теорії інтелектуального лідерства;
- в) теорії конкурентних переваг;
- г) еволюційній теорії.

Практична робота №2

Тема «Конкурентоспроможність і конкурентні переваги»

План практичного заняття

- 1. Види конкурентоспроможності залежно від рівня й об'єкта аналізу.**
- 2. Фактори, що впливають на конкурентоспроможність фірми.**
- 3. Поняття конкурентної переваги.**
- 4. Модель п'яти сил конкуренції в галузі.**
- 5. Конкурентна перевага й типові стратегії.**

Питання на самостійне вивчення

1. Джерела конкурентної переваги.
2. Фактори втримання конкурентних переваг.
3. Сутність та співвідношення понять “ринкові чинники успіху”, “ключові компетенції”, “конкурентні переваги”.
4. Властивості конкурентних переваг.
5. Сфери формування та реалізації конкурентних переваг.
6. Який зміст вкладається у поняття «ключові фактори успіху»?
7. Що є спільного та відмінного між ринковими факторами успіху та ключовими компетенціями?
8. Охарактеризуйте взаємозв'язок категорії «конкурентна перевага» з іншими категоріями теорії конкуренції.
9. Проаналізуйте різні визначення поняття «конкурентні переваги» і покажіть їх взаємозв'язок.
10. Які підходи до визначення «конкурентних переваг» існують, на

чому вони ґрунтуються?

11. Назвіть основні властивості конкурентних переваг підприємства.
12. Яким критеріям повинна відповідати конкурентна перевага підприємства?
13. Наведіть класифікаційні ознаки та види конкурентних переваг підприємства.
14. У чому полягає сутність концепції «ланцюгу створення вартості»?
15. За якими етапами проводиться оцінювання формування конкурентних переваг підприємства?
16. Назвіть зовнішні фактори конкурентних переваг та оцініть їх вплив на ефективність функціонування підприємства.
17. Назвіть внутрішні фактори конкурентних переваг та оцініть їх вплив на ефективність функціонування підприємства.
18. Які конкурентні переваги підприємства виокремлюють за джерелами створення та стійкістю до копіювання? Охарактеризуйте їх.
19. Обґрунтуйте ієрархічну схему оцінювання формування конкурентних переваг підприємства.

Теми рефератів

1. Конкурентна перевага як результат діяльності підприємства.
2. Механізм формування конкурентних переваг підприємства.
3. Методологічні засади оцінювання конкурентних переваг підприємства.
4. Стратегічне управління конкурентними перевагами підприємства.
5. Конкурентні переваги в системі забезпечення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.
6. Напрями формування конкурентних переваг підприємства.
7. Галузеві особливості формування конкурентних переваг підприємств.

Тестові завдання

1. А. Смітом та Д. Рікардо були закладені фундаментальні положення про сутність:

- 1) ресурсного підходу;
- 2) добросовісної конкуренції;
- 3) системного підходу;
- 4) вільної конкуренції.

2. Об'єктом конкуренції виступають:

- 1) підприємства;
- 2) товари;
- 3) регіони;
- 4) послуги.

3. До показників прихованої цінової конкуренції слід віднести:

- 1) скорочення витрат споживання за рахунок підвищення економічності товару через зменшення енергоспоживання;
- 2) підвищення енергоспоживання;
- 3) розвиток технології;
- 4) мінімізація витрат;
- 5) збільшення терміну служби виробу.

4. Застосування цінової конкуренції доцільно:

- 1) у випадку проникнення на ринки з новими товарами;
- 2) у випадку диверсифікації підприємства;
- 3) у випадку погіршення фінансового стану підприємства;
- 4) у випадку просування застарілого товару на ринок;
- 5) у випадку раптового загострення проблеми збуту.

5. Ф. Котлер виокремлює такі напрями конкуренції:

- 1) конкуренція торгових марок;
- 2) загальна конкуренція;
- 3) галузева конкуренція;
- 4) формальна конкуренція;

6. Функція конкуренції, яка проявляється в обмеженні економічної потужності кожного підприємства, – це функція:

- а) регулювання;
- б) розподілу;
- в) контролю;
- г) розміщення.

7. До якого виду належить конкуренція між окремими підприємцями всередині кожної галузі щодо одержання прибутку?

- а) цінової;
- б) результативної;
- в) внутрішньогалузевої;
- г) прямої.

Практична робота №3

Тема «Конкурентне середовище організації»

План практичного заняття

- 1. Основні складові конкурентного середовища.**
- 2. Модель «п'яти сил конкуренції» М. Портера та її елементи.**
- 3. Державна політика в сфері регулювання конкуренції.**
- 4. Рушійні сили ринку та інтенсивність конкуренції.**
- 5. Чинники, що впливають на силу конкурентної боротьби.**

Питання на самостійне вивчення

1. Методи оцінювання інтенсивності конкуренції.
2. Показники концентрації виробництва в галузі .
3. Аналіз діяльності конкурентів.
4. Інформаційне забезпечення та структура аналізу діяльності конкурентів.
5. Методика побудови та інтерпретація конкурентної карти ринку та карти стратегічних груп.

6. Дайте визначення конкурентного середовища підприємства.
7. Перелічіть види конкурентного середовища за територіальною ознакою.
8. У чому сутність ієрархічної моделі зовнішнього середовища підприємства?
9. Які фактори конкуренції відносяться до макросередовища і мікросередовища підприємства?
10. Охарактеризуйте види конкурентного середовища щодо моделей конкуренції на ринку.
11. Які існують критерії класифікації конкурентного середовища.
12. Охарактеризуйте особливості конкурентного середовища вітчизняних підприємств.
13. У чому полягає суть діагностики конкурентного середовища?
14. Назвіть форми діагностики конкурентного середовища підприємства.
15. Перелічіть етапи діагностики конкурентного середовища підприємства.
16. На основі якої моделі проводиться оцінювання конкурентних сил та визначення типу ринку?
17. . Які основні конкурентні сили діють в галузі?
18. Яким чином розраховують коефіцієнт загального впливу конкурентного середовища на діяльність підприємства?
19. Перелічіть показники інтенсивності конкурентного середовища підприємства.
20. За якими показниками проводиться оцінювання ступеня монополізації ринку? Охарактеризуйте їх.
21. Як побудувати матрицю «ймовірність посилення фактора – вплив фактора на підприємство»?
22. Як побудувати профіль конкурентного середовища підприємства з використанням матричного аналізу?

23. Як визначається конкурентна позиція підприємства на основі його ринкової частки?

24. Як розраховується і оцінюється індекс інтенсивності конкуренції Гефіндаля-Гіршмана?

Теми рефератів

1. Трансформація економічної категорії конкурентоспроможності підприємства.

2. Системні взаємозв'язки конкурентоспроможності на макро-імакрорівнях.

3. Механізм забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

4. Взаємозв'язок фінансово-економічного стану і конкурентоспроможності підприємства.

5. Сутність і критерії фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності роздрібного торговельного підприємства.

6. Методи оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства.

7. Критерії та показники конкурентоспроможності підприємства.

Тестові завдання

1. За формами задоволення потреб розрізняють конкуренцію:

- 1) функціональну;
- 2) загальну;
- 3) галузеву;
- 4) формальну;
- 5) предметну.

2. Мікрорівень конкуренції – це:

- 1) змагання підприємств на рівні регіонів;
- 2) змагання між підприємствами різних галузей;
- 3) змагання малих підприємств;

4) змагання між підприємствами однієї галузі.

3. Суб'єктами конкуренції виступають:

- 1) товари;
- 2) підприємства;
- 3) послуги;
- 4) регіони

4. Основними завданнями діяльності Антимонопольного комітету України є:

- 1) сприяння розвитку недобросовісної конкуренції;
- 2) здійснення контролю за дотриманням законодавства в сфері економічної конкуренції;
- 3) методичне забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції;
- 4) здійснення контролю за створенням конкурентного середовища та захисту конкуренції в сфері державних закупівель.

5. За правопорушення в сфері економічної конкуренції передбачаються такі види відповідальності:

- 1) господарчо-організаційні санкції;
- 2) примусове призупинення господарської діяльності;
- 3) тимчасовий арешт майна;
- 5) господарсько-адміністративні штрафи.

6. До якого виду конкуренції належить конкуренція «за умовами продажу»?

- а) недобросовісної;
- б) нецінової;
- в) цінової;
- г) незаконної.

Практична робота №4

Тема «Конкурентоспроможність товару та методи її оцінки»

План практичного заняття

1. **Визначення конкурентоспроможності товару.**
2. **Визначення міжнародної конкуренції товару.**
3. **Фактори, чинники та критерії конкурентоспроможності товару.**
4. **Методи оцінки конкурентоспроможності продукції.**

Питання на самостійне вивчення

1. Якість товару – основний важіль забезпечення його конкурентоспроможності.
2. Основні підходи до управління конкурентоспроможністю товару.
3. Заходи щодо поліпшення якості товару (послуг) як чинник підвищення конкурентоспроможності товарів.
4. Як розраховується і оцінюється узагальнюючий трьохфакторний показник інтенсивності конкуренції?
5. Що являє собою стратегічна група і які ознаки віднесення підприємства до конкретної стратегічної групи?
6. Як формується перелік конкурентних характеристик галузі?
7. Які вимоги пред'являються до формування осей карти стратегічних груп?
8. Який порядок побудови карти стратегічних груп?
9. Як класифікуються цілі і стратегії конкурентів?
10. Як і з якою метою будується профіль підприємства?
11. Як будується і використовується бостонська матриця?
12. У чому полягають особливості формування і використання матриці Мак-Кінзі?
13. Як оцінити конкурентну ситуацію за допомогою матриці якісної оцінки конкурентної ситуації?

Теми рефератів

1. Конкурентне середовище підприємства: умови його формування та чинники впливу.
2. Конкурентне середовище у сфері роздрібної торгівлі.
3. Фінансово-промислові групи як суб'єкти конкурентного середовища.
4. Галузеві особливості формування конкурентного середовища у вітчизняній економіці.
5. Зміст діагностичних процесів у галузі оцінювання конкурентного середовища.
6. Концепції діагностики конкурентного середовища М. Портера.
7. Методичні підходи до діагностики конкурентного середовища підприємства.
8. Система показників для оцінювання конкурентного середовища підприємства.
9. Аналіз інтенсивності конкурентного середовища та ступеня монополізації ринку.
10. Оцінювання конкурентного статусу підприємства на ринку.

Тестові завдання

1. Основними моментами діагностики конкурентного середовища є:

- 1) оцінка потенціалу підприємства;
- 2) виявлення основних конкурентних сил, що діють на ринку;
- 3) моніторинг фінансово-господарської діяльності підприємства;
- 4) визначення рушійних сил, що викликають зміни ситуації на ринку й оцінювання інтенсивності конкуренції на ньому.

2. Етапи формування конкурентних переваг підприємства:

- 1) аналіз результатів упровадження нових конкурентних переваг;
- 2) проектний етап; в) підготовчий етап;

3) впровадження нових конкурентних переваг.

3. Для оцінювання інтенсивності конкуренції можна використовувати три агрегованих фактори:

- 1) безризиковість ринку;
- 2) рентабельність ринку;
- 3) характер розподілу часток ринку між конкурентами;
- 4) темпи зростання ринку;
- 5) зростання прибутку.

4. Модель п'яти сил конкуренції складається з таких складових:

- 1) товари-субститути;
- 2) споживачі;
- 3) постачальники;
- 4) нові конкуренти;
- 5) центральний ринг.

5. Постачальники взаємодіють з фірмами, здійснюючи на них безпосередній вплив, який посилюється в таких випадках:

- 1) продукція постачальників сильно диференційована або унікальна, отже, покупцеві складно змінити постачальника;
- 2) фірми галузі не є важливими клієнтами для постачальника;
- 3) витрати на перехід до другого постачальника.

6. До характерних ознак конкурентного середовища не належить:

- а) цілісність, спрямованість;
- б) ієрархічна структура;
- в) взаємодія, взаємозалежність;
- г) нормативно-правове регулювання ринку.

7. Оберіть види конкурентного середовища залежно від об'єкта купівлі:

- а) конкурентне середовище товарів, послуг, капіталів, трудовихресурсів;
- б) світове, міжнародне, регіональне, локальне конкурентне середовище;

- в) конкурентне середовище досконалої конкуренції, монополії, монополістичної конкуренції, олігополії;
- г) конкурентне середовище науково-технічних розробок, грошей та цінних паперів, біларальної монополії та відкритої монополії.

8. До видів конкурентного середовища залежно від територіальної ознаки не належить:

- а) районне конкурентне середовище;
- б) національне конкурентне середовище;
- в) конкурентне середовище підприємства;
- г) конкурентне середовище монополістичної конкуренції.

Практична робота №5

Тема «Система та процес управління конкурентоспроможністю підприємства»

План практичного заняття

- 1. Процес управління конкурентоспроможністю підприємства.**
- 2. Етапи і процедури процесу управління конкурентоспроможністю підприємства.**
- 3. Загальна блок-схема організаційно-економічного механізму системи управління конкурентоспроможністю підприємства.**
- 4. Чинники, що визначають рівень конкурентоспроможності підприємства.**
- 5. Методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства.**

Питання на самостійне вивчення

- 1. Системно-процесний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства.**
- 2. Специфічні особливості забезпечення конкурентоспроможності**

бізнес-організацій різних типів.

3. Фактори , що визначають рівень конкурентоспроможності підприємства.

4. Оцінка впливу рівня конкурентоспроможності підприємства.

5. Якими принципами необхідно керуватись для визначення сутності поняття «конкурентоспроможність продукції»?

6. Які аспекти притаманні поняттю «конкурентоспроможність продукції»?

7. У чому суть розбіжностей та різноманітних авторських позицій стосовно визначення поняття «конкурентоспроможність продукції»?

8. Охарактеризуйте сутність конкурентоспроможності продукції.

9. Назвіть фактори конкурентоспроможності продукції. Охарактеризуйте їх.

10. За якими принципами ведеться оцінка конкурентоспроможності продукції.

11. Дайте розгорнуту характеристику критеріїв конкурентоспроможності продукції.

12. Які підходи існують щодо оцінки конкурентоспроможності продукції?

13. За якими методами ведеться оцінка якісних параметрів аналізованої продукції?

14. Розкрийте сутність поняття економічність техніки.

15. Давітке визначення ціни споживання

16. Що виступає теоретичним підґрунтям концепції управління конкурентоспроможності продукції на підприємстві

17. Обґрунтуйте концепцію управління конкурентоспроможністю продукції.

18. У чому сутність критеріального рівня управління конкурентоспроможністю продукції?

19. За якими принципами відбувається побудова системи управління

конкурентоспроможністю продукції на підприємстві?

20. У чому суть управління конкурентоспроможністю продукції?
21. Якими документами регулюється процес стандартизації продукції?
22. Назвіть етапи сертифікації підприємства за стандартом ISO-9000.
23. Які органи здійснюють сертифікацію продукції в Україні?
24. Що представляє собою система контролю якості продукції на підприємстві?

Теми рефератів

1. Конкурентоспроможність продукції як показник господарськофінансової діяльності підприємства.
2. Система управління конкурентоспроможністю продукції.
3. Методичні основи оцінювання конкурентоспроможності продукції.
4. Аналітично-розрахункові методи оцінювання конкурентоспроможності продукції.
5. Інтегральне оцінювання рівня конкурентоспроможності продукції.
6. Механізм забезпечення конкурентоспроможності продукції.
7. Чинники забезпечення конкурентоспроможності продукції.
8. Якість продукції як складова забезпечення її конкурентоспроможності.
9. Конкурентоспроможність продукції вітчизняних підприємств на світовому ринку.
10. Стратегічні пріоритети та інструменти забезпечення конкурентоспроможності продукції.

Тестові завдання

1. До методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства відносяться:

- 1) SWOT-аналіз;

- 2) методика М. Портера;
- 3) коефіцієнт відносної концентрації;
- 4) графічний метод;
- 5) метод експертних оцінок.

2. Основними моментами діагностики конкурентного середовища є:

- 1) моніторинг продукції конкурентів;
- 2) виявлення основних конкурентних сил, що діють на ринку;
- 3) контроль постачальників конкурентів;
- 4) аналіз діяльності конкурентів.

3. До методів оцінювання конкурентоспроможності продукції

відносяться:

- 1) графічний метод;
- 2) SWOT-аналіз;
- 3) матричний метод;
- 4) розрахунковий метод;
- 5) комбіновані методи.

4. Процедура оцінювання конкурентоспроможності підприємства

включає такі етапи діагностики:

- 1) оцінювання ємності ринку і розрахунок ринкових часток;
- 2) маркетингові дослідження ринку;
- 3) аналіз найближчих конкурентів;
- 4) оцінювання перспектив розвитку галузі;
- 5) аналіз організації збуту продукції і засобів стимулювання продажів.

5. До методів оцінювання конкурентоспроможності галузі відносяться:

- 1) методика М. Портера;
- 2) карта стратегічних груп;
- 3) індекс Розенблюта;
- 4) коефіцієнт відносної концентрації.

Практична робота №6

Тема «Конкурентні стратегії»

План практичного заняття

- 1. Система конкурентних стратегій підприємства.**
- 2. Стратегії надбання конкурентної переваги (загальні стратегії конкуренції).**
- 3. Формування стратегії конкуренції на світовому ринку.**
- 4. Стратегії конкурентної поведінки підприємства.**

Питання на самостійне вивчення

1. Конкурентні стратегії в сфері радикальних інновацій
2. Стратегія забезпечення конкурентоспроможності як комплексна стратегія.
3. Ситуаційне проектування конкурентної стратегії.
4. Конкурентні стратегії в сфері великого стандартного виробництва.
5. Конкурентні стратегії в сфері малого бізнесу.
6. Що являє собою програма підвищення конкурентоспроможності?
7. Які принципи покладаються в основу управління розробкою та реалізацією програми підвищення конкурентоспроможності?
8. Охарактеризуйте основні засоби підвищення конкурентоспроможності підприємства.
9. Що представляє собою процес управління програмою підвищення конкурентоспроможності.
10. Назвіть основні організаційні форми підвищення конкурентоспроможності.
11. Розкрийте тезис про те, що управління змінами являє собою одну

із основних сфер підвищення конкурентоспроможності.

12. Що є вагомими резервами підвищення конкурентоспроможності у сфері технологій?

13. Охарактеризуйте основні способи підвищення конкурентоспроможності підприємства.

14. Обґрунтуйте напрями дій при розробці та виконанні програми підвищення конкурентоспроможності.

15. Розкрийте послідовність етапів розробки програми підвищення конкурентоспроможності.

16. Організаційна структура управління програмою підвищення конкурентоспроможності підприємства.

17. Назвіть інструменти структурування програми (проекту) підвищення конкурентоспроможності.

18. Розкрийте основні етапи управління програмою забезпечення конкурентоспроможності.

19. Назвіть обов'язкові елементи складання структурної схеми конкурентної стратегії.

20. Які стратегії використовуються для забезпечення зростання рівня конкурентоспроможності підприємства?

21.

Теми рефератів

1. Сутність і критерії потенціалу конкурентоспроможності підприємства.

2. Характеристика потенціалу конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

3. Закономірності формування та розвитку потенціалу підприємства у конкурентному середовищі.

4. Оцінювання потенціалу конкурентоспроможності підприємства.

5. Конкурентний статус як критерій визначення потенціалу конкурентоспроможності підприємства.

6. Фінансово-економічний механізм поліпшення потенціалу конкурентоспроможності підприємства.

7. Управління потенціалом конкурентоспроможності малих підприємств.

8. Потенціал конкурентоспроможності вітчизняних фінансовопромислових груп.

9. Стратегічні методи оцінювання потенціалу конкурентоспроможності підприємства.

10. Шляхи та резерви підвищення рівня потенціалу конкурентоспроможності підприємств.

Тестові завдання

1. Конкурентні переваги класифікуються на переваги "вищого" та "нижчого" порядку залежно від:

- 1) строку відтворення (копіювання) переваги конкурентами;
- 2) функціональної сфери діяльності підприємства, в якій реалізується конкурентна перевага (технологія, техніка, персонал тощо);
- 3) обсягу потенційного прибутку, який може бути отриманий під час застосування конкурентної переваги;
- 4) витрат підприємства-конкурента на відтворення конкурентної переваги;
- 5) галузі, в якій працює підприємство.

2. Конкурентні переваги з точки зору стійкості можуть бути:

- 1) внутрішні;
- 2) вищого порядку;
- 3) нижчого порядку;
- 4) зовнішні.

3. До важливих властивостей ключової компетентності підприємства відносяться:

- 1) складність;

- 2) незамінність;
- 3) забезпечують вихід на різні ринки;
- 4) неможливість ідентифікувати;
- 5) розвинена краще ніж у конкурентів.

4. Ключові фактори успіху:

- 1) є спільними орієнтирами для всіх підприємств певної галузі;
- 2) мають ресурсне походження;
- 3) залежать від потенціалу підприємства;
- 4) мають виражений галузевий характер.

5. До основних характеристик конкурентної переваги підприємства відносяться:

- 1) постійність;
- 2) відносність;
- 3) прив'язка до конкретних ринкових умов;
- 4) залежність від впливу різних неконтрольованих чинників.

6. До конкурентних сил мезорівня конкурентного середовища не належить:

- а) загроза появи нових конкурентів;
- б) конкуренція серед існуючих підприємств усередині галузі;
- в) ринкова влада покупців;
- г) частка ринку фінансово-промислових груп.

Практична робота №7

Тема: Розробка та забезпечення реалізації програм підвищення конкурентоспроможності

План практичного заняття

1. Концепція розробки та забезпечення реалізації програми

підвищення конкурентоспроможності підприємства.

2. Етапи розробки програми підвищення конкурентоспроможності.

3. Програми підвищення конкурентоспроможності галузі та країни.

4. Вітчизняний підхід до забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.

Питання на самостійне вивчення

1. Міжнародний досвід реалізації програм підвищення конкурентоспроможності.

2. Програма розвитку конкурентоспроможності послуг

3. Державні програми розвитку конкурентоспроможності

4. Світовий досвід державних програм розвитку конкурентоспроможності

5. Які виокремлюють структурні рівні конкурентної позиції підприємств

6. за методикою Бостонської консалтингової групи (BCG)?
Охарактеризуйте їх.

7. Яким чином визначають рівні конкурентоспроможності та відносної частки ринку підприємства при побудові карти «портфеля конкурентних переваг»?

8. Назвіть переваги матриці «конкурентоспроможність / частка товарного ринку» досліджуваних підприємств (карти «портфеля конкурентних переваг»).

9. Охарактеризуйте складові матриці SWOT-аналізу конкурентних можливостей підприємства.

10. Які чинники конкурентоспроможності враховані у PEST-аналізі?

11. Назвіть позитивні та негативні аспекти використання PEST-аналізу в системі управління конкурентоспроможністю підприємства.

12. Охарактеризуйте методи підтримки конкурентних переваг підприємства.

13. Розкрийте сутність методів посилення конкурентних переваг.

Теми рефератів

1. Конкурентна перевага як результат діяльності підприємства.

2. Механізм формування конкурентних переваг підприємства.

3. Методологічні засади оцінювання конкурентних переваг підприємства.

4. Стратегічне управління конкурентними перевагами підприємства.

5. Конкурентні переваги в системі забезпечення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.

6. Напрями формування конкурентних переваг підприємства.

7. Галузеві особливості формування конкурентних переваг підприємств.

Тестові завдання

1. На якому етапі формування власних конкурентних переваг здійснюється збір інформації щодо конкурентних переваг підприємств конкурентів:

- 1) аналіз результатів упровадження нових конкурентних переваг;
- 2) проектний етап;
- 3) підготовчий етап;
- 4) упровадження нових конкурентних переваг?

2. У разі якого варіанта конкурентної ситуації в галузі використовується стратегія лідерства:

- 1) конкуренція в нових і швидкозростаючих галузях;
- 2) конкуренція в галузях, що знаходяться в стадії зрілості;
- 3) конкуренція в галузях, що знаходяться в стані стагнації або спаду;

4) конкуренція в галузях, що роздроблені; 5) конкуренція на міжнародних ринках?

3. Назвіть основну характеристику глобальної стратегії концентрації:

- 1) міжнародна стратегія компанії орієнтується на задоволення потреб покупців у кожній країні, де вона функціонує;
- 2) компанія використовує відмітні особливості своєї продукції у всіх країнах, в яких функціонує;
- 3) компанія спрямована на обслуговування цільової ніші;
- 4) стратегічні зусилля компанії координуються для досягнення низьковитратної позиції.

4. Які з наведених чинників впливають на інтенсивність конкуренції в галузі:

- 1) економія на масштабах виробництва;
- 2) потреба в капіталі;
- 3) повільне зростання галузі;
- 4) велика кількість конкурентів або приблизна рівність їх сил.

5. Необхідно обрати особливості конкурентних стратегій, які знаходяться в стадії зрілості:

- 1) стратегічна невизначеність;
- 2) падіння споживчого попиту;
- 3) високі транспортні витрати;
- 4) великий відсоток експорту продукції;
- 5) ускладнення інноваційного процесу;
- 6) складнощі щодо розширення виробничих потужностей.

6. Оберіть показник, який недоцільно використовувати для оцінювання монополізації ринку:

- а) коефіцієнт Джині;
- б) індекс Розенблюта;
- в) коефіцієнт концентрації;
- г) коефіцієнт рентабельності ринку.

Практична робота №8

Тема: «Державне регулювання конкуренції»

План практичного заняття

- 1. Конкурентна політика держави та її елементи.**
- 2. Законодавче забезпечення конкурентної політики в Україні.**
- 3. Організаційне забезпечення конкурентної політики в Україні.**
- 4. Антимонопольний комітет України та його основні завдання.**
- 5. Основні порушення антимонопольного законодавства.**

Питання на самостійне вивчення

1. Системи антимонопольного регулювання.
2. Держава в системі регулювання конкуренції
3. Різні системи державного регулювання конкуренцією
4. Залежність розвитку конкуренції від форм державної політики
5. Планова економіка та конкурентоспроможність продукції
6. У яких формах реалізується державна політика в сфері регулювання конкуренції?
7. Назвіть функції державного регулювання конкуренції. Охарактеризуйте їх.
8. Які методи використовуються державою для регулювання конкуренції?
9. На яких принципах здійснюється державне регулювання конкуренції?
10. Назвіть основні засоби, що використовуються державою для регулювання конкуренції?
11. Які додаткові засоби можуть використовуватись державою для регулювання конкуренції?
12. У чому полягає суть державного регулювання конкуренції?
13. Назвіть основні моделі антимонопольного регулювання у світовій

економіці, дайте їх характеристику.

14. Проаналізуйте основні світові системи конкурентного законодавства.

15. У чому полягає основна відмінність між системами антимонопольного законодавства в Америці, Європі та Японії?

16. Проаналізуйте сутність конкурентної політики України.

17. 10Перелічіть напрямки державної конкурентної політики.

18. Проаналізуйте основні особливості конкурентного законодавства України

19. Які законодавчі акти регламентують порядок конкурентної поведінки підприємств в умовах ринкової економіки України?

20. Охарактеризуйте перспективи реалізації конкурентної політики в Україні.

21. Назвіть види відповідальності за недобросовісну конкуренцію в Україні.

22. Які основні завдання Антимонопольного комітету в Україні?

Теми рефератів

1. Регулювання конкуренції як діяльність держави.

2. Формування моделі державного регулювання конкуренції в Україні.

3. Державне регулювання конкуренції на товарному і фінансовому ринках.

4. Правове регулювання конкуренції та монополістичної діяльності.

5. Сучасні інструменти регулювання рівня конкуренції.

6. Методи та засоби державного регулювання конкурентного середовища.

7. Монополізація економіки: сутність, позитивні та негативні аспекти.

8. Особливості монополізації економіки в Україні.

9. Природні монополії в Україні: економічні особливості, проблеми державного регулювання і законодавчого забезпечення.

10. Компетенція антимонопольних органів щодо регулювання конкуренції.

11. Обмеження монополізму та захист суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції.

12. Державна підтримка конкуренції і антимонопольна політика.

13. Регулювання конкуренції на національному та міжнародному рівнях.

14. Антимонопольне регулювання в контексті світового досвіду.

15. Напрями підвищення ефективності державного регулювання конкуренції.

Тестові завдання

1. Визначити найбільш важливі стратегічні питання, які треба вирішити підприємствам, які працюють у галузях, що зароджуються:

- 1) яким чином здійснювати фінансування діяльності на перших етапах;
- 2) яку заробітну плату нараховувати своїм працівникам;
- 3) на яких сегментах ринку працювати;
- 4) яку місію обрати;
- 5) які конкурентні переваги використовувати;
- 6) які треба використовувати функціональні стратегії?

2. Оберіть фактори, які визначають особливості конкуренції в галузях, що роздроблені:

- 1) ринок географічно обмежений;
- 2) ринок географічно необмежений;
- 3) високі вхідні бар'єри в галузь;
- 4) невисокі вхідні бар'єри в галузь;
- 5) попит на ринку великий та різноманітний;
- 6) невеликий попит на ринку.

3. За характером міжнародної конкуренції виділяють конкуренцію:

- 1) багатонаціональну;
- 2) масштабну;
- 3) національну;
- 4) глобальну;
- 5) державну;
- 6) світову.

4. Лідери галузі використовують такі стратегічні лінії поведінки:

- 1) стратегію агресивного наступу;
- 2) стратегію вакантної ніші;
- 3) стратегію оборони та укріплення;
- 4) стратегію негайного відступу;
- 5) стратегічні дії відносно фірм, що слідує за лідером;
- 6) стратегічні дії відносно фірм, що є аутсайдерами на ринку.

5. Оберіть основні стратегічні рішення підприємства в умовах зрілого ринку:

- 1) скорочення параметричного ряду продукту;
- 2) удосконалення виробничого процесу;
- 3) інтенсифікація зусиль зі стимулювання продажів;
- 4) розширення інтернаціоналізації та придбання переможених конкурентів.

6. Виберіть рівні потенціалу конкурентоспроможності підприємства залежно від глобалізації цілей дослідження:

- а) світове лідерство, національне лідерство, галузевий стандарт, пороговий рівень;
- б) глобальний лідер, галузевий конкурент, аутсайдер ринку;
- в) цілісний лідер, ринковий послідовник, претендент на лідерство;
- г) аутсайдер, світовий стандарт, національний стандарт.

Практична робота №9

Тема: «Управління конкурентоспроможністю підприємства»

План практичного заняття

- 1. Процес управління конкурентоспроможністю підприємства.**
- 2. Етапи і процедури процесу управління конкурентоспроможністю підприємства.**
- 3. Загальна блок-схема організаційно-економічного механізму системи управління конкурентоспроможністю підприємства.**
- 4. Чинники, що визначають рівень конкурентоспроможності підприємства.**
- 5. Методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства.**

Питання на самостійне вивчення

- 1. Системно-процесний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства.**
- 2. Специфічні особливості забезпечення конкурентоспроможності бізнес-організацій різних типів.**
- 3. Планування та регулювання конкурентоспроможністю підприємства.**
- 4. Контроль та організація конкурентоспроможністю підприємства.**
- 5. Координація системою конкурентоспроможністю підприємства.**
- 6. У чому сутність критеріального рівня управління конкурентоспроможністю продукції?**
- 7. За якими принципами відбувається побудова системи управління конкурентоспроможністю продукції на підприємстві?**
- 8. У чому суть управління конкурентоспроможністю продукції?**
- 9. Якими документами регулюється процес стандартизації продукції?**

10. Назвіть етапи сертифікації підприємства за стандартом ISO-9000.
11. Які органи здійснюють сертифікацію продукції в Україні?
12. Що представляє собою система контролю якості продукції на підприємстві?

Теми рефератів

1. Конкурентоспроможність продукції як показник господарськофінансової діяльності підприємства.
2. Система управління конкурентоспроможністю продукції.
3. Методичні основи оцінювання конкурентоспроможності продукції.
4. Аналітично-розрахункові методи оцінювання конкурентоспроможності продукції.
5. Інтегральне оцінювання рівня конкурентоспроможності продукції.
6. Механізм забезпечення конкурентоспроможності продукції.
7. Чинники забезпечення конкурентоспроможності продукції.
8. Якість продукції як складова забезпечення її конкурентоспроможності.
9. Конкурентоспроможність продукції вітчизняних підприємств на світовому ринку.
10. Стратегічні пріоритети та інструменти забезпечення конкурентоспроможності продукції.

Тестові завдання

1. За ступенем інтенсивності конкуренція може бути:

- 1) помірною;
- 2) запеклою;
- 3) привабливою.

2. А. Смітом та Д. Рікардо були закладені фундаментальні положення про сутність:

- 1) ресурсного підходу;
- 2) добросовісної конкуренції;
- 3) системного підходу;
- 4) вільної конкуренції.

3. Ф. Котлер виокремлює такі напрями конкуренції:

- 1) конкуренція торгових марок;
- 2) загальна конкуренція;
- 3) галузева конкуренція;
- 4) формальна конкуренція;

4. За формами задоволення потреб розрізняють конкуренцію:

- 1) функціональну;
- 2) загальну;
- 3) галузеву;
- 4) формальну;
- 5) предметну.

5. Основними завданнями сучасних підходів до дослідження теорії конкуренції є:

- 1) виявлення конкурентних переваг країн і компаній;
- 2) аналіз виробничого потенціалу підприємства;
- 3) аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства.

6. Оберіть класифікаційну групу методів оцінювання потенціалу конкурентоспроможності підприємства за напрямком формування інформаційної бази:

- а) критеріальні, експертні;
- б) графічні, індикаторні, математичні;
- в) одномоментні, стратегічні;
- г) математичні, табличні.

7. За якою класифікаційною ознакою виокремлюють індикаторні та матричні методи оцінювання потенціалу конкурентоспроможності підприємства?

- а) за способом відображення кінцевих результатів;
- б) за способом оцінювання;
- в) за можливістю розробки управлінських рішень;
- г) за напрямком формування інформаційної бази.

8. Яка класифікаційна група методів базується на факторних моделях оцінювання потенціалу конкурентоспроможності підприємства, що полягають у розрахунку інтегрального показника?

- а) графічні;
- б) стратегічні;
- в) математичні;
- г) логістичні.

Практична робота №10

Тема: «Соціальна відповідальність і конкурентоспроможність підприємства»

План практичного заняття

- 1. Концепція соціально-відповідальної конкурентоспроможності підприємства.**
- 2. Визначення соціальних параметрів конкурентоспроможності.**
- 3. Доцільність впровадження принципів соціальної відповідальності.**
- 4. Модель соціально-орієнтованої конкурентоспроможності.**
- 5. Поняття «соціально-конкурентний синтез».**

Питання на самостійне вивчення

- 1. Конкурентні переваги в умовах соціальної відповідальності підприємства.**

2. Вплив росту конкурентоспроможністю на соціальну захищеність працівників
3. Соціальні гарантії соціальні захист при жорсткі конкуренції на ринку праці
4. Охарактеризуйте сутність поняття «соціальна відповідальність».
5. Розкрийте основні принципи соціальної відповідальності.
6. Назвіть основні напрямки соціальної відповідальності підприємства.
7. Розкрийте основні риси моделі соціальної діяльності підприємства Д. Вуда.
8. Дайте порівняльну характеристика японської, американської та європейської моделей соціальної відповідальності
9. Охарактеризуйте структуру управління соціальною відповідальністю на підприємстві
10. Обґрунтуйте основні напрямки забезпечення по КСВ.
11. Дайте характеристику видам соціальної відповідальності
12. Назвіть інструменти стратегічної корпоративної філантропії.
13. Якими критеріям повинен відповідати екологічно та соціально відповідальний бізнес?
14. Дайте характеристику основним елементам екологічної відповідальності бізнесу.
15. Приведіть приклади виробництва «зелених» виробів.
16. Розкрийте сутність системи екологічного управління.
17. Які вигоди отримує підприємство від підвищення рівня соціальної відповідальності та в підсумку забезпечує власну конкурентоспроможність?

Теми рефератів

1. Соціальна відповідальність бізнесу як інструмент управління сучасним підприємством.

2. Механізми та принципи системного підходу до формування забезпечення соціальної відповідальності та конкурентоспроможності підприємства.

3. Формування концепції соціальної відповідальності у бізнесі.

4. Взаємозв'язок соціальної відповідальності та конкурентоспроможності підприємства.

4. Особливості соціальної відповідальності сфери роздрібно торгівлі та її місце у забезпеченні конкурентоспроможності торговельного підприємства.

6. Стратегічні пріоритети підвищення рівня соціальної відповідальності та конкурентоспроможності підприємства.

7. Корпоративна соціальна відповідальність як комплексна, систематизована модель забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Тестові завдання

1. Ф. Котлер виокремлює такі напрями конкуренції:

- 1) конкуренція торгових марок;
- 2) загальна конкуренція;
- 3) галузева конкуренція;
- 4) формальна конкуренція;

2. За формами задоволення потреб розрізняють конкуренцію:

- 1) функціональну;
- 2) загальну;
- 3) галузеву;
- 4) формальну;
- 5) предметну.

3. За правопорушення в сфері економічної конкуренції передбачаються такі види відповідальності:

- 1) господарчо-організаційні санкції;
- 2) примусове призупинення господарської діяльності;
- 3) тимчасовий арешт майна;
- 4) відшкодування шкоди;
- 5) господарсько-адміністративні штрафи.

4. Основними моментами діагностики конкурентного середовища є:

- 1) оцінка потенціалу підприємства;
- 2) виявлення основних конкурентних сил, що діють на ринку;
- 3) моніторинг фінансово-господарської діяльності підприємства;
- 4) визначення рушійних сил, що викликають зміни ситуації на ринку й оцінювання інтенсивності конкуренції на ньому.

5. Теорії досягнення лідерства на ринку розроблені:

- 1) М. Портером;
- 2) І. Шумпетером;
- 3) Дж. М. Кларком.

6. Пряме порівняння окремих індикаторів конкурентоспроможності з метою визначення переваг і недоліків порівнюваних підприємств – це зміст методу:

- а) рангів;
- б) різниць;
- в) балів;
- г) моделювання.

7. До складу факторів, що характеризують сильні і слабкі сторони підприємства, не належить:

- а) репутація (імідж);
- б) соціальна відповідальність;
- в) законодавча та нормативна бази;
- г) трудові ресурси.

Практична робота №11

Тема: «Оцінювання ефективності сучасних моделей управління конкурентоспроможністю підприємства»

План практичного заняття

- 1. Ідеологія менеджменту якості.**
- 2. Інструментарій управління якістю.**
- 3. Система управління якістю.**
- 4. Забезпечення ефективного функціонування системи управління якістю.**
- 5. Якість – всесвітнє поле конкуренції на порозі ХХІ століття.**

Питання на самостійне вивчення

1. Формування менеджменту якості.
2. Управління якістю в спектрі впливу на конкурентоспроможність підприємства.
3. Функціонування системи управління якістю і конкурентоспроможністю та їх взаємозв'язок .
4. Якість як категорія сучасного виробництва.
5. Які підходи існують до тлумачення поняття «конкуренція»?
6. Назвіть основні вимоги, що ставляться до системи оцінки рівня конкурентних переваг підприємства.
7. Обґрунтуйте сутність моніторингу поточного стану конкурентоспроможності підприємства.
8. Яким вимогам повинна відповідати система відстежування рівня конкурентоспроможності підприємства?
9. Назвіть зони стану індикаторів конкурентних переваг підприємства.
10. Охарактеризуйте основні елементами системи відстеження поточного конкурентного стану підприємства.

11. Назвіть головні цілі моніторингу поточного стану конкурентних переваг підприємства.
12. Перелічіть інформаційно-методичні моделі управління конкурентоспроможністю підприємства.
13. Які загальні недоліки властиві сучасним моделям управління конкурентоспроможністю підприємства?
14. Охарактеризуйте особливості використання моделі Бостонської консалтингової групи (BCG) «темпи зростання ринку – частка на ринку».
15. Які недоліки властиві моделі Бостонської консалтингової групи (BCG)?
16. Які виокремлюють структурні рівні конкурентної позиції підприємств за методикою Бостонської консалтингової групи (BCG)? Охарактеризуйте їх.
17. Яким чином визначають рівні конкурентоспроможності та відносної частки ринку підприємства при побудові карти «портфеля конкурентних переваг»?
18. Назвіть переваги матриці «конкурентоспроможність / частка товарного ринку» досліджуваних підприємств (карти «портфеля конкурентних переваг»).
19. Охарактеризуйте складові матриці SWOT-аналізу конкурентних можливостей підприємства.
20. Які чинники конкурентоспроможності враховані у PEST-аналізі?
21. Назвіть позитивні та негативні аспекти використання PEST-аналізу в системі управління конкурентоспроможністю підприємства.
22. Охарактеризуйте методи підтримки конкурентних переваг підприємства.
23. Розкрийте сутність методів посилення конкурентних переваг.

Теми рефератів

1. Концептуальна характеристика програми підвищення конкурентоспроможності підприємства.
2. Програма підвищення конкурентоспроможності у системі управління підприємством.
3. Етапізація розробки та реалізації програми підвищення конкурентоспроможності підприємства.
4. Передумови, що визначають необхідність розробки та реалізації програми підвищення конкурентоспроможності підприємства.
5. Реалізація програми підвищення конкурентоспроможності та моніторинг її перебігу.
6. Управління програмою підвищення конкурентоспроможності підприємства.
7. Інструменти структурування програми підвищення конкурентоспроможності підприємства.
8. Інструментарій управління якістю продукції при розробці та реалізації програми підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Тестові завдання

1. Модель п'яти сил конкуренції складається з таких складових:

- 1) товари-субститути;
- 2) споживачі;
- 3) постачальники;
- 4) нові конкуренти;
- 5) центральний ринг.

2. Постачальники взаємодіють з фірмами, здійснюючи на них безпосередній вплив, який посилюється в таких випадках:

- 1) продукція постачальників сильно диференційована або унікальна, отже, покупцеві складно змінити постачальника;

- 2) фірми галузі не є важливими клієнтами для постачальника;
- 3) витрати на перехід до другого постачальника.

3. До методів оцінювання конкурентоспроможності галузі відносяться:

- 1) методика М. Портера;
- 2) карта стратегічних груп;
- 3) індекс Розенблюта;
- 4) коефіцієнт відносної концентрації.

4. Конкурентні переваги класифікуються на переваги "вищого" та "нижчого" порядку залежно від:

- 1) строку відтворення (копіювання) переваги конкурентами;
- 2) функціональної сфери діяльності підприємства, в якій реалізується конкурентна перевага (технологія, техніка, персонал тощо);
- 3) обсягу потенційного прибутку, який може бути отриманий під час застосування конкурентної переваги;
- 4) витрат підприємства-конкурента на відтворення конкурентної переваги;
- 5) галузі, в якій працює підприємство.

5. Етапи формування конкурентних переваг підприємства:

- 1) аналіз результатів упровадження нових конкурентних переваг;
- 2) проектний етап; в) підготовчий етап;
- 3) впровадження нових конкурентних переваг.

ГЛОСАРІЙ ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ

Адаптація – це здатність підприємства виявляти цілеспрямовану поведінку, яка пристосовується у складному конкурентному середовищі, а також сам процес такого пристосування.

Антимонопольне законодавство – комплекс законів і урядових актів, спрямованих на розвиток конкуренції, обмеження і заборону монополій, які перешкоджають створенню монопольних структур і об'єднань, монополістичних дій.

Антимонопольний комітет – це спеціальне відомство, на яке покладається здійснення державної політики у сфері економічної конкуренції; воно контролює стану ринку і дотримання його учасниками встановлених державою правил щодо забезпечення конкуренції з метою попередження порушень, відновлення стану ринку у разі порушення зазначених правил і вжиття відповідних заходів до порушників.

Антимонопольне регулювання – це процес обмеження монопольної діяльності, що передбачає безпосереднє державне регулювання на конкретних монополізованих ринках, або діяльності конкретних монопольних утворень шляхом централізованого встановлення кількісних і якісних показників.

Державна підтримка конкуренції – це гарантія прав і свобод підприємців, яка дає можливість вільно здійснювати економічну діяльність, забезпечує наявність добросовісної конкуренції та недопущення зловживання монопольним становищем на ринку, обмеження конкуренції та недобросовісної конкуренції.

Державне регулювання конкуренції – це комплекс заходів, засобів та методів, які застосовує держава в особі уповноважених органів з метою попередження та зменшення негативних проявів конкурентної боротьби, монополізму у сфері господарювання та посилення позитивних рис конкуренції.

Діагностика конкурентного середовища – це спосіб оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства з урахуванням дії зовнішніх і внутрішніх чинників, що базується на динаміці результуючих показників діяльності.

Економічна конкуренція – змагання між суб'єктами господарювання для здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачеві, суб'єкти господарювання мають змогу вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку.

Індекс Герфіндаля-Гіршмана – це узагальнюючий показник, який враховує як чисельність підприємств, так і нерівність їх положення на ринку, характеризує рівень монополізації ринку.

Інтенсивність конкуренції – це ступінь протидії конкурентів у боротьбі за споживачів і нові ринкові ніші; проявляється в тому, наскільки ефективно підприємства використовують наявні в їх розпорядженні засоби конкурентної боротьби, зокрема більш низькі ціни, поліпшені характеристики товару, більш високий рівень обслуговування споживачів, випуск нових товарів.

Конкурентна перевага підприємства – це результат більш ефективного за конкурентів управління процесами формування і розвитку таких якісних та кількісних властивостей продукту, які є важливими для покупця.

Конкурентна позиція підприємства характеризується положенням підприємства в певному ринковому сегменті за рахунок більш ефективної реалізації обраної ним конкурентної стратегії порівняно з підприємствами конкурентами.

Конкурентне середовище – це складна економічна категорія, яка характеризує взаємодію окремих суб'єктів господарювання, держави, інститутів колективного захисту, факторів зовнішнього і внутрішнього видів впливу на умови економічної діяльності, що визначають відповідний рівень

економічного суперництва та вагомість впливу окремих економічних агентів на загальну ринкову ситуацію.

Конкурентний статус – міра визначення положення підприємства в конкуренції, співвідношення фактичної й базової продуктивності використання ресурсів. Конкурентна стратегія – це ретельно розроблена програма заходів, які мають бути реалізовані підприємством з метою досягнення вигідної конкурентної позиції на ринку та адаптації до впливу зовнішнього середовища.

Конкурентоспроможність підприємства – це його здатність у поточному періоді та в довгостроковій перспективі забезпечувати більш високу, порівняно з конкурентами, ефективність виробництва та вигідність реалізації своїх товарів.

Конкурентоспроможність продукції – це властивість продукції, яка обумовлена наявністю у неї сукупності техніко-експлуатаційних і економічних характеристик, що визначає можливість реального або потенційного задоволення цією продукцією конкретної потреби певного ринку.

Конкурентостійкість підприємства – динамічний процес специфічних відносин між виробниками однієї й тієї ж або аналогічної продукції, тобто мова йде про сталість положення на ринку одного виробника стосовно іншого. А також це здатність підприємства протистояти дестабілізаційному впливу факторів зовнішнього середовища порівняно з конкурентами.

Конкуренція – це сукупність бізнес-процесів у середовищі діяльності суб'єктів господарювання, коли їх самостійні дії обмежують можливість кожного з них впливати на загальні умови реалізації товарів на ринку і стимулюють виробництво необхідної споживачеві продукції.

Корпоративна соціальна відповідальність – це відповідальність керівництва та персоналу підприємства за вплив рішень і дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки, яка: сприяє

сталому розвитку, у т. ч. здоров'ю і добробуту суспільства; зважає на очікування зацікавлених сторін; відповідає чинному законодавству і міжнародним нормам поведінки; інтегрована у діяльність підприємства та практикується в її відносинах.

Менеджмент якості – це координована діяльність з управління та керування діяльністю організації стосовно якості.

Місія конкурентоспроможності підприємства – це компонента конкурентоспроможності підприємства, яка враховує як ефективне застосування ресурсного і економічного видів потенціалу задля формування і використання конкурентних переваг, так і вплив на забезпечення соціально-економічного розвитку району їх функціонування, ідентифікації спільного задоволення потреб споживачів, налагодження ефективних коопераційних відносин із суб'єктами бізнес-середовища, поліпшення співпраці з органами державного управління, прямими та опосередкованими конкурентами.

Монополізація – досягнення суб'єктом господарювання монопольного (панівного) становища на ринку товару, підтримання або посилення цього становища.

Монопольне становище – панівне становище господарюючого суб'єкту, яке дає йому змогу самостійно або разом з іншими суб'єктами господарювання обмежувати конкуренцію на ринку певного товару. Монопольним визначають становище суб'єкта господарювання. Частка якого на ринку певного товару перевищує 35 відсотків. Рішення Антимонопольного комітету України може визначити монопольним становище суб'єкту господарювання. Частка когоне ринку певного товару менша за 35 відсотків.

Монопольна ціна – ціна, яку встановлює суб'єктгосподарювання, що займає монопольне становище на ринку, і яка призводить до обмеження конкуренції і порушення прав споживача.

Монопольна діяльність – дії (бездіяльність) суб'єкту (суб'єктів) господарювання за умови монопольного становища на ринку одного суб'єкту

(групи суб'єктів) у виробництві та реалізації товарів, а також дії (бездіяльність) органів влади і управління, спрямовані на недопущення, істотне обмеження чи усунення конкуренції.

Монопольнеутворення – підприємство, об'єднання чи господарське товариство та інше утворення, що займає монопольне становище на ринку. Недобросовісна конкуренція – це діяльність суб'єкта господарювання щодо одержання комерційної вигоди і забезпечення домінантної позиції на товарному ринку шляхом обману споживачів, партнерів, інших підприємств і державних органів.

Порушення законодавства про захист конкуренції – це антиконкурентні узгоджені дії; зловживання монопольним (домінуючим) становищем; антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю; невиконання рішення, попереднього рішення органів АМК України або їх виконання не в повному обсязі; концентрація без отримання відповідного дозволу органів АМК України у разі, якщо наявність такого дозволу необхідна.

Потенціал конкурентоспроможності підприємства – це комплексна порівняльна характеристика, яка відображає ступінь переваги сукупності показників оцінювання можливостей підприємства, що визначають його успіх на певному ринку за певний проміжок часу, над сукупністю аналогічних показників підприємств-конкурентів.

Природна монополія – стан товарного ринку, за якого задоволення попиту на цьому ринку є ефективнішим за умов відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва (у зв'язку з істотним зменшенням витрат виробництва на одиницю товару в міру збільшення обсягів виробництва), а товари (послуги), що виробляють суб'єкти природних монополій, не можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим попит на цьому товарному

ринку менше залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші товари (послуги) (далі – товари).

Програма підвищення конкурентоспроможності – особливим чином організований комплекс робіт, спрямований на вирішення завдання підвищення конкурентоспроможності продукції та/або підприємства, виконання котрого обмежено в часі, а також пов'язано зі споживанням конкретних фінансових, матеріальних і трудових ресурсів.

Ринок товару (товарний ринок) – сфера обороту товару однієї споживчої вартості, в межах якої визначають монопольне становище.

Стала конкурентна позиція – це можливість підтримувати намічену конкурентну позицію на ринку, забезпечувати стабільний високий рівень конкурентоспроможності й ефективно адаптуватися до змін факторів зовнішнього середовища, на які підприємство не може впливати.

Товар – продукт діяльності (зокрема роботи, послуги, а також цінні папери), призначений для реалізації.

Технологія забезпечення конкурентних переваг – це система взаємозалежних елементів, взаємодія між якими забезпечує ефективність забезпечення конкурентних переваг.

Сертифікат – це документ, який засвідчує високий рівень якості продукції та її відповідність вимогам міжнародних стандартів ISO-9004.

Сертифікація продукції – це процедура підтвердження відповідності, шляхом якої незалежна від виробника (продавця, виконавця) та споживача (покупця) організація документально засвідчує, що продукція відповідає встановленим вимогам.

Система контролю якості продукції – це сукупність методів і засобів контролю і регулювання компонентів зовнішнього середовища, що визначають рівень якості продукції на стадіях стратегічного маркетингу, НДДКР і виробництва, а також технічного контролю на всіх стадіях виробничого процесу.

Стандарт – це документ, яким визначається (нормується) предмет, що стандартизують; він є не тільки технічним, але й державним документом. Стандарти містять у собі повну характеристику товару: технічні умови його виготовлення, правила приймання, сортування, пакування, маркування, транспортування, зберігання.

Стандартизація продукції – це діяльність щодо встановлення у нормативних документах певних вимог (норм, правил та характеристик) з метою гарантування: безпеки продукції (послуг) для навколишнього середовища, життя, здоров'я та майна споживачів; технічної та інформаційної сумісності; взаємозамінності продукції; якості продукції та послуг відповідно до рівня розвитку науки, техніки та технології; єдності вимірів; безпеки господарських об'єктів з урахуванням ризику виникнення природних та техногенних катастроф й інших надзвичайних ситуацій.

Стратегічний аналіз потенціалу конкурентоспроможності підприємства – це виявлення позитивних і негативних факторів, які можуть вплинути на формування та розвиток елементів потенціалу підприємства у конкурентному середовищі.

Управління конкурентоспроможністю підприємства – це певний аспект менеджменту, спрямований на формування, розвиток та реалізацію конкурентних переваг і забезпечення життєздатності підприємства як суб'єкта економічної конкуренції.

Управління конкурентоспроможністю продукції – це характеристика, яка відображає відповідність певної продукції конкретним потребам споживача, що включають переваги й вимоги до споживчих властивостей продукції та витрати на її придбання порівняно з конкурентною продукцією, представленою на ринку в певний момент часу.

Управління програмою підвищення конкурентоспроможності підприємства – це мистецтво координації людських і матеріальних ресурсів протягом розробки та реалізації програми підвищення конкурентоспроможності для досягнення визначених у програмі результатів

щодо складу та об'єму робіт, вартості, часу, якості, цільового рівня конкурентоспроможності та рівня задоволення учасників програми.

Управління якістю – один із напрямів управлінської діяльності, що здійснюється в межах системи управління організацією та охоплює всі стадії життєвого циклу продукції згідно з «петлею якості»; за таких умов він відповідає за своїм змістом термінові «менеджмент якості»; як один з аспектів загального управління якістю, коли акцент робиться саме на оперативний рівень управління якістю, тобто діяльність, яка здійснюється в рамках операційної системи та яку спрямовано на запобігання виникненню дефектів за допомогою засобів та інструментів контролю.

Цінова конкуренція – це вид конкуренції, який проявляється у зниженні цін на товари без зміни їх якості та властивостей, порівняно з цінами на аналогічну продукцію інших підприємств-аналогів. Економічність техніки – це її властивість, що обумовлює й визначає мінімальну витрату ресурсів при її виробництві й в експлуатації. Економічність нової техніки характеризується розмірами одержуваної економії у витратах на виготовлення й експлуатацію машин в порівнянні із кращими типами існуючих подібних машин.

Якість товару – це здатність товару виконувати свої функції, а її рівень є його відносною характеристикою, що ґрунтується на порівнянні показників якості товару й аналога конкурента.

SWOT-аналіз – це своєрідна форма стратегічного збалансування, яка не містить остаточної інформації для прийняття управлінських рішень, але дозволяє встановити систему взаємозв'язків між зовнішнім конкурентним середовищем і внутрішньогосподарським потенціалом конкурентоспроможності підприємства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Гетьман О. О. Економічна діагностика. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 307 с.
2. Довбуш Р. А., Зозуля А. Л. Управління конкурентоспроможністю підприємств: Підручник. Х.: Основа, 2008. 367 с.
3. Должанський І. З. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. / Должанський І. З., Загорна Т. О. – Київ : Центр навч. літ., 2012. – 384 с.
4. Клименко С. М., Дуброва О. С., Барабась Д. О., Омеляненко Т. В., Вакуленко А. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2006. 527 с.
5. Конкурентоспроможність підприємства : конспект лекцій для студентів денної форми навчання, які навчаються за напрямом підгот. 8.03050401 – Економіка підприємства / Нар. укр. акад. ; [каф. економіки підприємства ; авт.-упоряд. О. Є. Басманова]. – Харків : Вид-во НУА, 2015. – 52 с.
6. Лупак Р. Л. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. / Р. Л. Лупак, Т. Г. Васильців. – Львів : Вид-во ЛКА, 2016. – 484 с. 5. Піддубний І. О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю : навч. посіб. / за ред. І. О. Піддубного. – Харків : ІНЖЕК, 2014. – 264 с.
7. Тарнавська Н. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика: монографія Тернопіль: Економічна думка, 2008. 570 с.
8. . Шевченко Л. С. Конкурентне управління. Харків: Еспада, 2004. 520 с.
9. Янковий О.С. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: [монографія]. О.: Атлант, 2013. 470 с.

Допоміжна:

10. Амосов О. Ю. Оцінка потенціалу конкурентоспроможності як основного аспекту розвитку підприємства / О. Ю. Амосов // Пробл. економіки. – 2011. – № 3. – С. 79–83.

11. Балабанова Л. В. Стратегічне маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств : навч. посіб. / Л. В. Балабанова, В. В. Холод. – Київ : Професіонал, 2006. – 235 с.

12. Барабась Д. О. Управління конкурентними перевагами підприємства (на прикладі підприємств швейної галузі) : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.06.01 / Барабась Дмитро Олександрович ; Київ. нац. екон. ун-т. – Київ, 2003. – 20 с.

13. Баришполь Н. С., Бондаренко С. М. Підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*. № 5.2017.

14. Васильців Т. Г. Конкурентні переваги підприємства та обґрунтування стратегії їх забезпечення / Т. Г. Васильців, Н. Я. Кравчук // Наук. вісн. Нац. лісотехн. ун-ту України : зб. наук.-техн. пр. – Львів, 2013. – Вип. 23.2. – С. 248–252.

15. Довгань Л. Є. Конкурентоспроможність підприємств / Л. Є. Довгань. – Київ : Політехніка, 2004. – 144 с.

16. Клименко С. М. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навч. посіб. / [С. М. Клименко, Д. О. Барабась, Т. В. Омеляненко та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2006. – 527 с.

17. Кобиляцький Л. С. Управління конкурентоспроможністю : навч. посіб. / Л. С. Кобиляцький. – Київ : Зовнішня торгівля, 2003. – 304 с.

18. Ковтун О. І. Конкурентоспроможність підприємства: стратегічний контекст : моногр. / О. І. Ковтун. – Львів : Вид-во ЛКА, 2009. – 175 с. 30.

19. Колот А. М. Соціально-трудова відносина: теорія і практика регулювання : монографія / А. М. Колот. – Київ : КНЕУ, 2003. – 230 с.

20. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навч. посіб. / [С. М. Клименко, Д. О. Барабась, Т. В. Омеляненко та ін]. – Київ : КНЕУ, 2006. – 527 с.

21. Юхименко В. Еволюція концепцій конкуренції: від класичного капіталізму до іноваційно-інформаційної економіки / В. Юхименко // Наук. вісн. Київ. нац. торгов.-екон. ун-ту. – 2010. – № 2. – С. 17–26.

Інтернет–ресурси:

22. Антимонопольний комітет України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.amc.gov.ua (дата звернення 05.05.2018).

23. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] : із змінами, внес. згідно із законом № 2269–VIII від 18.01.2018 // Законодавство України : [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 05.05.2018).

24. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 05.05.2018).

25. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 10.04.2026).

26. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 10.03.2026).

27. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.04.2026).

28. Рада конкурентоспроможності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.compete.org.ua> (дата звернення 05.03.2026)

Ткачук В.В.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни
«Управління підприємством: конкурентоспроможність підприємства»
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за освітньою програмою «Економіка підприємства» спеціальності 051 Економіка

Надруковано з оригінал-макета автора.

Формат 60x84/16. Папір офсетний, друк цифровий.

Гарнітура Times New Roman. Ум.-друк. арк. 3,25. Авт. арк. 1,79.

Наклад 10 прим. Зам. 0046.

Друк – ТОВ “Апостроф”, вул. Панівецька, 1-а,
м. Кам’янець-Подільський, Україна, 32302